

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ САДІВНИЦТВА**

Кафедра геодезії, картографії і кадастру

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково-педагогічної роботи

_____ М.І. Мальований

« _____ » _____ 2019 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

МЕЛІОРАЦІЯ ЗЕМЕЛЬ

(назва навчальної дисципліни)

Освітній ступінь: _____ бакалавр _____

(назва освітнього ступеня)

Спеціальність: _____ 193 Геодезія та землеустрій _____

(цифр і назва спеціальності)

Факультет: _____ лісового і садово-паркового господарства _____

(назва факультету, на якому викладається дисципліна)

УМАНЬ – 2019 р.

Робоча програма навчальної дисципліни «Меліорація земель» для здобувачів вищої освіти спеціальності 193 Геодезія та землеустрій. – Умань: Уманський НУС, 2019. – 13 с.

Розробники: Кирилюк В.П., доцент, кандидат с.-г. наук, доцент

_____ Кирилюк В.П.

(підпис)

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри геодезії, картографії і кадастру

Протокол від «2» вересня 2019 року № 1

Завідувач кафедри _____ (Ю.О. Кисельов)

(підпис)

(ініціали, прізвище)

«2» вересня 2019 року

Схвалено науково-методичною комісією факультету лісового і садово-паркового господарства

Протокол № 1 від «5» вересня 2019 року

Голова _____ (М.В. Шемякін)

(підпис)

(ініціали, прізвище)

«5» вересня 2019 року

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 19 Архітектура та будівництво (шифр і назва)	Обов'язкова	
Модулів – 1	Спеціальність 193 Геодезія та землеустрій (шифр і назва)	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		8-й	-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання _____ (назва)		Семестр	
Загальна кількість годин – 90		8-й	-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 2	Освітній ступінь <u>бакалавр</u>	Лекції	
		30 год.	- год.
		Практичні, семінарські	
		28 год.	- год.
		Лабораторні	
		- год.	- год.
		Самостійна робота	
		32 год.	- год.
		Індивідуальні завдання:	
- год.			
Вид контролю:			
екзамен			

Примітка:

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить (%):

- для денної форми навчання – 64,4 : 35,6;

- для заочної форми навчання – -.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета – теоретична і практична підготовка фахівців у галузі геодезії та землеустрою з проектування зрошувальних і осушувальних, систем, гідротехнічних споруд на них, режиму зрошення, способів і техніки зрошення, а також основних положень та прийомів боротьби з ерозією ґрунтів.

Завдання – формування у студентів розуміння народногосподарського значення дисципліни в загальному комплексі заходів, що складають науково-обґрунтовану систему ведення сільського господарства. Визначення ролі меліорації у захисті ґрунтів та зменшенні впливу несприятливих природних умов при сільськогосподарському виробництві. Ознайомлення з основами заходів комплексної меліорації щодо запобігання та боротьби з деградаційними процесами на меліорованих землях.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- причини незадовільного меліоративного стану території та методи і способи по його покращенню;
- конструкцію і склад гідромеліоративних систем в зоні зрошення і осушення;
- способи зрошення і осушення ґрунтів;
- основи проектування гідромеліоративних систем.

вміти:

- прогнозувати водний режим території і визначати необхідність проведення робіт по його покращенню;
- визначати розрахунком основні параметри елементів гідромеліоративних систем;
- проектувати поля сівозміни на меліорованих землях;
- визначати площі відчуження земель на гідромеліоративних системах.

У результаті засвоєння дисципліни у здобувачів вищої освіти будуть сформовані наступні компетентності:

Інтегральна компетентність: Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми професійної діяльності у галузі геодезії та землеустрою або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій, положень і методів відповідної науки і характеризується комплексністю і невизначеністю умов.

Загальні компетентності:

- здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях;
- знання та розуміння області геодезії та землеустрою;
- здатність спілкуватися рідною мовою як усно так і письмово;
- здатність спілкуватися іншою мовою за спеціальністю геодезія та землеустрій;
- здатність використання інформаційних технологій;
- здатність вчитися і бути сучасно освіченим, усвідомлювати можливість навчання впродовж життя;
- здатність працювати як самостійно, так і в команді;

- навички забезпечення безпеки життєдіяльності;
- прагнення до збереження природного навколишнього середовища та забезпечення сталого розвитку суспільства.

Фахові компетентності:

- здатність показувати знання і розуміння основних теорій, методів, принципів, технологій і методик в галузі геодезії і землеустрою;
- здатність показувати базові знання із суміжних дисциплін - фізики, екології, математики, інформаційних технологій, права, економіки тощо), вміння використовувати їх теорії, принципи та технічні підходи;
- здатність використовувати знання з загальних інженерних наук у навчанні та професійній діяльності, вміння використовувати їх теорії, принципи та технічні підходи;
- здатність виконувати професійні обов'язки в галузі геодезії і землеустрою;
- здатність вибирати методи, засоби та обладнання з метою здійснення професійної діяльності в галузі геодезії і землеустрою;
- здатність проводити польові, дистанційні і камеральні дослідження в галузі геодезії та землеустрою;
- здатність вміти використовувати сучасне геодезичне, навігаційне, геоінформаційне та фотограмметричне програмне забезпечення та обладнання;
- здатність агрегувати польові, камеральні та дистанційні дані на теоретичній основі з метою синтезування нових знань у сфері геодезії та землеустрою;
- здатність розробляти проекти і програми, організовувати та планувати польові роботи, готувати технічні звіти та оформлювати результати польових, камеральних та дистанційних досліджень в геодезії та землеустрої;
- здатність вирішувати прикладні наукові та технічні завдання в галузі геодезії та землеустрою у відповідності до спеціальності.

Місце дисципліни в структурно-логічній схемі підготовки фахівців:

Вивчення зазначеної дисципліни безпосередньо спирається на: основи геодезичних робіт, геодезію, геологію і геоморфологію, ґрунтознавство, топографічне та землевпорядне креслення.

На результати вивчення зазначеної дисципліни безпосередньо спираються: землеустрій, оцінка земель, протиерозійна організація території, землевпорядне проектування, земельний кадастр, планування території населених пунктів, прогнозування використання земель.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Загальні відомості і зрошення земель

Тема 1. Загальні відомості про меліорацію земель

Визначення дисципліни, її роль та господарське значення. Види меліорацій. Коротка історія розвитку меліорацій в Україні та інших країнах. Природні умови і меліоративне районування території України. Розміщення меліорацій на території України. Перспективи розвитку меліорацій в Україні.

Тема 2. Водні ресурси та їх використання для потреб народного господарства

Водні ресурси світу і України. Колообіг води в природі. Елементи водного балансу. Підземні води, їх класифікація. Поверхневі води. Ставки і водосховища. Водогосподарські розрахунки ставка. Типи і конструкція греблі для затримання місцевого стоку. Будова водопропускних споруд для ставків. Експлуатація ставків і водосховищ.

Тема 3. Загальні питання зрошення. Зрошувальна система та її будова

Поняття про зрошення. Види і способи зрошення. Вплив зрошення на ґрунт, рослини, мікроклімат і врожайність сільськогосподарських культур. Поняття про зрошувальну систему, вимоги до зрошувальних систем. Класифікація зрошувальних систем. Елементи зрошувальної системи і їх призначення.

Тема 4. Режим зрошення сільськогосподарських культур

Оптимальні умови розвитку сільськогосподарських культур. Водоспоживання сільськогосподарських культур і методи його визначення. Зрошувальна і поливна норми. Поливні режими і види поливів сільськогосподарських культур. Поливний режим сільськогосподарських культур у сівозміні. Графік поливу.

Тема 5. Сучасні технології зрошення

Самопливні поверхневі способи поливу: полив по борознах, полив по смугах, полив затопленням. Дощування сільськогосподарських культур, його переваги і недоліки. Дощувальні пристрої: класифікація та їх характеристика. Технологія дощування основними дощувальною технікою. Імпульсне дощування. Дрібнодисперсне (аерозольне) зволоження. Внутрішньо-ґрунтове зрошення. Краплинне зрошення. Субіригація (підземне зрошення).

Змістовий модуль 2. Осушення земель та інші види меліорації

Тема 6. Загальні відомості про осушення

Види надлишково зволених земель та їх характеристика. Водний режим осушуваних ґрунтів. Норма осушення. Типи водного живлення і причини надлишкового зволоження земель. Водний баланс. Методи і способи осушення земель.

Тема 7. Осушення земель відкритим і закритим дренажем

Визначення і елементи осушувальної системи. Призначення і види регулювальної мережі. Відкрита мережа по зниженню рівнів ґрунтових вод. Закритий горизонтальний дренаж. Визначення глибини закладання дрен і відстані між ними. Розміщення дренажу у плані. Осушення вертикальним дренажем.

Тема 8. Меліорація земель несільськогосподарського призначення

Категорії земель несільськогосподарського призначення. Особливості меліорації земель населених пунктів. Меліорація земель промисловості. Меліорація земель транспорту. Водовідвід і дренаж на аеродромах. Меліорація земель лісового фонду. Осушення котеджних і дачних ділянок.

Тема 9. Ландшафтні меліорації та захист ґрунтів від водної ерозії

Поняття про ерозію ґрунту. Види водної ерозії ґрунту. Аналіз факторів, що зумовлюють водну ерозію ґрунту і утворення ярів. Заходи боротьби з схиловою і ярочною ерозією ґрунту. Гідрологічні розрахунки протиерозійних гідротехнічних споруд. Проектування водозатримуючих валів і донних споруд. Терасування схилів. Типи терас.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. Загальні відомості і зрошення земель												
Тема 1. Загальні відомості про меліорацію земель.	6	2	-			4	-	-	-	-	-	-
Тема 2. Водні ресурси та їх використання для потреб сільського господарства	7	3	-			4	-	-	-	-	-	-
Тема 3. Загальні питання зрошення. Зрошувальна система та її будова	12	3	6			3	-	-	-	-	-	-
Тема 4. Режим зрошення сільськогосподарських культур	15	4	8			3	-	-	-	-	-	-
Тема 5. Сучасні технології зрошення	10	4	2			4	-	-	-	-	-	-
Разом за змістовим модулем 1	50	16	16			18	-	-	-	-	-	-
Змістовий модуль 2.осушення земель та інші види меліорації												
Тема 6. Загальні відомості про осушення	6	2	-			4	-	-	-	-	-	-
Тема 7. Осушення земель відкритим і закритим дренажем	13	4	6			3	-	-	-	-	-	-
Тема 8. Меліорація земель несільськогосподарського призначення	8	4				4	-	-	-	-	-	-
Тема 9. Ландшафтні меліорації та захист ґрунтів від водної ерозії	13	4	6			3	-	-	-	-	-	-
Разом за змістовим модулем 2	40	14	12			14	-	-	-	-	-	-
Усього годин	90	30	28			32	-	-	-	-	-	-

5. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Змістовий модуль 1		
1	<u>Тема 3.</u> 1. Розміщення сівозмінної ділянки на плані. 2. Проектування закритої зрошувальної мережі і гідротехнічних споруд.	3 3
2	<u>Тема 4.</u> 3. Розрахунок поливної норми. Визначення зрошувальної норми, числа і терміни поливу. 4. Графік поливів сівозмінної ділянки.	4 4
3	<u>Тема 5.</u> 5. Розрахунок техніки поливу сільськогосподарських культур.	2
Разом за змістовим модулем 1		16
Змістовий модуль 2		
4	<u>Тема 7.</u> 6. Проектування закритого дренажу на плані.	6
7	<u>Тема 9.</u> 7. Гідрологічні розрахунки протиерозійних гідротехнічних споруд. 8. Проектування водозатримуючого валу і донних загат.	3 3
Разом за змістовим модулем 2		12
Разом		28

6. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	2	3
Змістовий модуль 1. Загальні відомості і зрошення земель		
1	Тема 1. Загальні відомості про меліорацію земель. Коротка історія розвитку меліорацій в Україні та інших країнах. Розміщення меліорацій на території України. Перспективи розвитку меліорацій в Україні.	4
2	Тема 2. Водні ресурси та їх використання для потреб сільського господарства. Водогосподарські розрахунки ставка. Будова водопропускних споруд для ставків. Експлуатація ставків і водосховищ.	4

продовження таблиці

1	2	3
3	Тема 3. Загальні питання зрошення. Зрошувальна система та її будова . Вплив зрошення на ґрунт, рослини, мікроклімат і врожайність сільськогосподарських культур. 1. Розмістити сівозмінну ділянку на плані. 2. Запроектувати закриту зрошувальну мережу і гідротехнічні споруди.	3
4	Тема 4. Режим зрошення сільськогосподарських культур. Поливний режим сільськогосподарських культур у сівозміні. Графік поливу. 1. Розрахувати поливну норму. Визначити зрошувальну норму, число і терміни поливу. 2. Скласти графік поливів сівозмінної ділянки.	3
5	Тема 5. Сучасні технології зрошення. Полив затопленням. Технологія дощування основною дощувальною технікою. 1. Розрахувати техніку поливу.	4
Разом за змістовим модулем 1		18
Змістовий модуль 2. Осушення земель та інші види меліорації		
6	Тема 6. Загальні відомості про осушення. Водний режим осушуваних ґрунтів. Водний баланс.	4
7	Тема 7. Осушення земель відкритим і закритим дренажем. Призначення і види регулювальної мережі. Визначення глибини закладання дрен і відстані між ними. 1. Запроектувати закритий горизонтальний дренаж.	3
8	Тема 8. Меліорація земель несільськогосподарського призначення. Меліорація земель промисловості. Меліорація земель транспорту. Водовідвід і дренаж на аеродромах.	4
9	Тема 9. Ландшафтні меліорації та захист ґрунтів від водної ерозії Гідрологічні розрахунки протиерозійних гідротехнічних споруд. Проектування водозатримуючих валів і донних споруд. 1. Провести гідрологічні розрахунки гідротехнічних протиерозійних споруд. 2. Запроектувати водозатримуючий вал і донні споруди.	3
Разом за змістовим модулем 2		14
Разом		32

7. Методи навчання

Теоретичні, розрахункові і практичні положення дисципліни вивчаються студентами в процесі роботи над лекційним курсом, практичними роботами, самостійній роботі з навчальною і технічною літературою.

Доцільним є поєднання традиційних та інтерактивних методів навчання.

Традиційні методи навчання реалізуються через проведення лекційних занять з використанням наукової розповіді, бесіди, пояснення, мультимедійний супровід, застосування демонстративного методу. Проведення практичних занять з використанням наукової дискусії та польових методів.

Оптимальним є також використання технологічного підходу до навчання, що передбачає виклад теоретичного матеріалу на початку кожного практичного завдання, виконання практичних робіт за допомогою спеціального технічного обладнання. Самостійна робота студентів здійснюється з використанням технології дистанційного навчання.

Інтерактивні методи навчання реалізуються через проблемну лекцію, роботою у малих групах, як на лекційних заняттях так на практичних. Навчальний процес при цьому супроводжується мультимедійним обладнанням, різними комп'ютерними засобами та іншими видами унаочнення.

8. Методи контролю

Поточний контроль проводиться після того, як розглянуто увесь теоретичний матеріал і виконані практичні та самостійні завдання в межах кожної теми змістового модуля.

За кожен модуль змістового модуля студентів виставляється відповідна оцінка за отриманою кількістю балів.

Поточний контроль реалізується у формі усної і письмової перевірки (поточне тестування, контрольні роботи).

Контроль самостійної роботи проводиться:

- з лекційного матеріалу: шляхом перевірки конспектів лекцій;
- з практичних: шляхом перевірки виконаних завдань у вигляді розрахункової і розрахунково-графічної роботи.

Семестровий підсумковий контроль проводиться у формі семестрового екзамену.

9. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота									Підсумковий тест (екзамен)	Сума
Змістовий модуль 1					Змістовий модуль 2				30	100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9		
4	4	12	12	8	4	11	4	11		

T1, T2 ... T9 – теми змістових модулів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

10. Методичне забезпечення

1. Кирилюк В.П. Меліорація: Навчально-методичний посібник з вивчення дисципліни і написання контрольної роботи / В.П. Кирилюк, М.В. Шемякін, В.П. Миколайко. – Київ : Тов."Знання" України, 2000. – 48 с.
2. Кирилюк В.П. Меліорація земель: Методичні рекомендації до виконання практичних робіт для студентів спеціальності 193 – Геодезія та землеустрій / В.П. Кирилюк, М.В. Шемякін. – Умань : УНУС, 2016. – 68 с.
3. Кирилюк В.П. Меліорація земель: Методичні рекомендації до виконання самостійної роботи для студентів спеціальності 193 – Геодезія та землеустрій / В.П. Кирилюк, М.В. Шемякін. – Умань : УНУС, 2016. – 28 с.
4. Кирилюк В.П. Меліорація земель: Методичні рекомендації для виконання практичної роботи "Проектування гідротехнічних споруд для регулювання схилового стоку і боротьби з ерозією" для студентів спеціальності 193 – Геодезія та землеустрій / В.П. Кирилюк, М.В. Шемякін. – Умань : УНУС, 2016. – 24 с.

11. Рекомендована література

Базова

1. Державні будівельні норми України. Меліоративні системи та споруди. ДБН В.2.4-1-99. – К. : 2000. – 176 с.
2. Гідротехнічні меліорації лісових земель / [Юхновський В.Ю., Шевченко О.В., Дудурець С.М. та ін.]; за ред В.Ю. Юхновського. – К. : Арістей, 2007. – 314 с.

3. Колпаков В.В. Сельскохозяйственные мелиорации / В.В. Колпаков, И.П. Сухарев. – М. : Агропромиздат, 1988. – 319 с.
4. Пилипенко О.І. Системи захисту ґрунтів від ерозії / О.І. Пилипенко, В.Ю. Юхновський, М.М. Ведмідь. К. : Златояр, 2004. – 435 с.

Допоміжна

1. Гурин В.А. Технологія зрошування: Навчальний посібник / В.А. Гурин, М.П. Степаненко, М.Г. Степаненко. – Рівне : НУВГП, 2013. – 382 с.
2. Мелиорация и водное хозяйство. 6. Орошение: справочник / Под ред. Б.Б. Шумакова. – М. : Агропромиздат, 1990. – 415 с.
3. Сільськогосподарські меліорації / [С.М. Гончаров, Г.С. Потоцький, В.С. Ковальов та ін.]; за ред.С.М. Гончарова, Г.С. Потоцького. – К. : Вища школа, 1991. – 398 с.
4. Справочник по водным ресурсам / Под ред. Б.И. Стрельца. – Урожай, 1987. – 304 с.
5. Мелиорация земель / [А.И. Голованов, И.П. Айдаров, М.С. Григоров, В.Н. Краснощеков и др.]; Под ред. А.И. Голованова. – М. : КолосС, 2011. – 824 с.
6. Шуравин А.В. Мелиорация / А.В. Шуравин, А.И. Кибека. – М. : ИКФ “ЭКМОС”, 2006. – 944 с.

15. Інформаційні ресурси

1. www.poliv.info (посилання на Інтернет джерела)
2. www.vertumn.ru (посилання на Інтернет джерела)
3. <http://aquabalance.ru/index.shtml> (посилання на Інтернет джерела)
4. <http://www.yug-poliv.ru> (посилання на Інтернет джерела)
5. www.sabonagro.com (посилання на Інтернет джерела)
6. www.gazonirrig.ru/agro/osmis/ (посилання на Інтернет джерела)
7. www.licasoft.com.ua (посилання на Інтернет джерела)
8. www.agroforest.ho.ua (посилання на Інтернет джерела)